

Šķīrētiesas izņēmums Briseles režīmā

TOMS KRŪMIŅŠ

LL.B. Māstrijtas Universitātē, LL.M.
(cum laude) Groningen
Universitātē, jurists birojā "Raidla
Lejiņš & Norcous"

Šīs publikācijas mērķis ir iepazīstināt ar pašreizējo situāciju attiecībā uz šķīrētiesas izņēmumu Briseles I regulā, kā arī izvērtēt, vai Briseles I bis regula, kas tiks piemērota, sākot ar 2015. gada janvāri, ieviesīs ilgtspējīgas izmaiņas, lai novērstu paralēlus vispārējo tiesu un šķīrētiesu procesus Eiropas Savienībā.

Laikā, kad šķīrētiesu tiesiskajam regulējumam Latvijā tiek veltīta pastiprināta uzmanība, vispārējās jurisdikcijas tiesu un šķīrētiesu attiecību uzlabošana ir viena no galvenajām prioritātēm arī Eiropas Savienības (ES) līmenī. To spilgti apliecinā plaši piemērotā un "par vienu no visveiksmīgākajiem Eiropas Kopienas likumdošanas aktiem"¹ atzītā Briseles I regula.² Lai neradītu kompetenču pārklāšanos, Briseles I regulas nosacījumus piemēro tikai attiecībā uz vispārējo jurisdikciju tiesu spriedumiem, savukārt šķīrētiesu nolēmumu atzišanu un izpildi regulē 1958. gada Nujorkas konvencija.³ Tas tika panākts pavisam vienkārši: nosakot, ka Briseles I regula neattiecas un netiek piemērota attiecībā uz šķīrētiesām (t.s. šķīrētiesas izņēmums).⁴ Tomēr laika gaitā šīs lakoniskais nosacījums ir sagādājis vairāk neskaidrību nekā atbilžu. Tiesiskās nenoteiktības kulminācija tika piedzīvota Eiropas Savienības Tiesas (EST) bēdīgi slavenās *West Tankers* lietas⁵ rezultātā, EST plaši interpretējot Briseles I regulas materiāltiesisko piemērošanas jomu un pielaujot paralēlu tiesu un šķīrētiesu procesu iespējamību ES tiesiskajā telpā. Lai to vērstu par labu, gaidāmā Briseles I bis regula⁶ ievieš noteiktus uzlabojumus attiecībā uz minēto šķīrētiesas izņēmumu.

I. Briseles režīms un Nujorkas konvencija

Jurisdikcijas noteikšanu, kā arī civilietu un komerclietu nolēmumu atzišanu un izpildi Eiropas Savienībā regulē tā dēvētais Briseles režīms, kas sevī ietver trīs savstarpēji saistītus juridiskos instrumentus – 1968. gada Briseles konvenciju,⁷ 1988. gada Lugāno konvenciju⁸ un jau minēto Briseles I regulu.

Savukārt šķīrētiesu līgumu un nolēmumu atzišanu un izpildi regulē 1958. gada Nujorkas konvencija, kas, pateicoties tās veiksmīgajai darbībai un ievērojamajam valstu skaitam, kuras to ir parakstījušas un ratificējušas,⁹ ir atzīta par, iespējams, visefektīvāko starptautisko tiesību instrumentu visā kommerctiesību vēsturē.¹⁰

Lai nodrošinātu ārvalsts šķīrētiesu nolēmumu un vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumu efektīvāku izpildes un atzišanas procesu, jau sākotnēji bija jānosaka stingra robeža starp Nujorkas konvenciju un Briseles režīmu. Kad 1968. gada Briseles konvencija stājās spēkā, šķīrētiesu nolēmumiem tā netika piemērota. Arī pārējos Briseles režīma instrumentos šķīrētiesu nolēmumu atzišanai un izpildei nav atradusies vieta. Tomēr šķietami vienkāršā un lakoniskā šķīrētiesu nolēmumu nepiemērošana Briseles režīma ietvaros ir rezultējusies ar juridisku nenoteiktību gan ES likumdevējam, gan EST, interpretējot Briseles režīma nosacījumus.

Ja vispārējās jurisdikcijas tiesu iesaiste šķīrētiesas procesā nebūtu nepieciešama, Briseles režīma normu interpretācija nebūtu tik problemātiska. Tomēr, ja vispārējās jurisdikcijas tiesas var iztikt bez šķīrētiesu iesaistes, to pašu nevar teikt par šķīrētiesām.¹¹ Šķīrētiesu lēmumiem un nolēmumiem nav koercitīva spēka, tāpēc šķīrētiesas process nevar tikt pilnībā nošķirts no vispārējās jurisdikcijas tiesu iesaistes. Tā nepieciešama, piemēram, šķīrētiesas līguma spēkā esamības noteikšanai, šķīrētiesas jurisdikcijas noteikšanai, šķīrētiesnešu apstiprināšanai vai noraidīšanai, pagaidu un nodrošināšanas pasākumu garantēšanai, šķīrētiesas nolēmuma apstrīdēšanai, šķīrētiesas nolēmuma atzišanai un izpildei u.c. gadījumos.

Vai Briseles režīmā ietvertais šķīrētiesas izņēmums tiek piemērots, ja vispārējās jurisdikcijas tiesas lemj par kādu no iepriekš minētajiem jautājumiem? Lakoniskais likuma teksts ir pārāk "nabadzīgs", lai atbildētu uz šo jautājumu, tāpēc jāveic šķīrētiesas izņēmuma analīze un attiecīgo EST lietu kopsavilkums.

II. Šķīrētiesas izņēmums Briseles režīmā

Briseles I regula netiek piemērota šķīrētiesu nolēmumu atzišanai un izpildei ES.¹² Kaut arī tās priekšteces – Briseles konvencijas *travaux préparatoires* nesaturēja atsevišķu norādi vai iemeslus, kāpēc šķīrētiesu nolēmumiem konvencija netiks piemērota, atbilde tika dota 1979. gada Pola Ženāra (*Paul Jenard*) sagatavotajā ziņojumā par Briseles konvenciju, kas kā galveno iemeslu tam minēja Nujorkas konvencijas veiksmīgo darbību.¹³

Pirmās domstarpības saistībā ar šķīrētiesas izņēmuma interpretāciju radās 1973. gadā, kad Eiropas Ekonomikas Kopienai (EEK) pievienojās Lielbritānija, uzstājot, ka šķīrētiesas izņēmumu vajadzētu interpretēt plaši, t.i., piemērot visiem strīdiem, kurus puses izvēlējušās nodot šķīrētiesai, tai skaitā ar šķīrētiesas procesu saistītus sekundārus strīdus.¹⁴ Savukārt pārējās dalībvalstis aizstāvēja viedokli, ka šķīrētiesas izņēmums interpretējams šauri, t.i., to vajadzētu piemērot tikai tiem vispārējās jurisdikcijas tiesu procesiem, kas ir tieši saistīti ar šķīrētiesas procesu.¹⁵ Klasisks šo divu interpretāciju piemērs ir situācija,

kad vispārējās jurisdikcijas tiesa, neskatoties uz spēkā esošo šķirētiesas līgumu, atzīst jurisdikciju un lemj lietu pēc būtības un attiecīgā puse vēlas šo tiesas spriedumu izpildīt citā ES dalībvalstī. Vai atzīstošajai valstij vajadzētu atzīt un izpildīt šo spriedumu, vai arī tam tiek piemērots šķirētiesas izņēmums, nemot vērā, ka šķirētiesas līgums tika ignorēts? Tikai piemērojot Lielbritānijas piedāvāto plašo interpretāciju, atzīstošā valsts varētu pamatot citas dalībvalsts vispārējās tiesas sprieduma izpildes atteikumu ar šķirētiesas izņēmuma esamību Briseles konvencijā.

Nelielu skaidrību attiecībā uz veidu, kā interpretēt šķirētiesas izņēmumu, ieviesa Pītera Šlosera (*Peter Schlosser*) ziņojums par Briseles konvenciju. Tajā norādīts, ka šķirētiesas izņēmums tiek piemērots tikai tādos gadījumos, kur jautājums par šķirētiesas procesu ir galvenais, nevis sākotnējs vispārējās jurisdikcijas tiesā iesniegtajā prasībā.¹⁶ Ziņojumā norādīts, ka šķirētiesas izņēmums attiecas uz šķirētiesu nolēmumu atzišanu un izpildi. Līdzīgi šķirētiesas pakļautībā esošai tiesvedībai (*ancillary proceedings*), piemēram, šķirētiesnešu apstiprināšanai un/vai noraidīšanai, kā arī *locus arbitri* (šķirētiesas vietas) noteikšanai u.c. netiek piemērota Briseles konvencija.¹⁷

P. Šlosera ziņojumā minētie šķirētiesas izņēmuma interpretācijas skaidrojumi deva zināmu noteiktību, tomēr šķirētiesas izņēmuma lakoniskais teksts tika saglabāts arī turpmākajās Briseles konvencijas pārstrādes versijās,¹⁸ kā arī Lugāno konvencijā un Briseles I regulā. Savukārt, lai iepriekš minētie skaidrojumi iegūtu juridiski saistošu spēku un tādējādi tiktu saskanīgi piemēroti visās ES (toreiz EK) dalībvalstīs, šķirētiesas izņēmuma interpretācijas jautājuma nonākšana EST bija neizbēgama. Līdz šim EST ir devusi spriedumu trīs zīmīgās lietās saistībā ar šķirētiesas izņēmuma faktiskajām robežām: *Marc Rich* [1991], *Van Uden* [1998] un *West Tankers* [2009].¹⁹

1. *Marc Rich* lieta

Marc Rich lietā²⁰ Anglijas un Velsas Apelāciju tiesa nespēja rast atbildi uz jautājumu vai šķirētiesas izņēmums attiecas uz (a) jebkuru tiesvedību vai spriedumu, un, ja tā, vai tas attiecas uz (b) tiesvedību vai spriedumu, kuras priekšmets ir šķirētiesas līguma sākotnējā pastāvēšana. Pēc būtības Anglijas un Velsas Apelāciju tiesa vēlējās noskaidrot, vai šķirētiesas izņēmums tiek piemērots vispārējās jurisdikcijas tiesas tiesvedībai saistībā ar šķirētiesneša apstiprināšanu šķirētiesas procesā, kā arī situācijā, ja iepriekš minētās tiesvedības laikā, kāda no pusēm kā sākotnēju jautājumu apstrīd šķirētiesas līguma spēkā esamību.²¹

Pirmkārt, balstoties uz P. Ženāra un P. Šlosera ziņojumiem, EST (līdz Lisabonas līguma noslēgšanai – Eiropas Kopienu Tiesa) akcentēja, ka Briseles konvencijas dalībvalstu nodoms bija izslēgt šķirētiesu un ar to saistītus vispārējās jurisdikcijas tiesu procesus no Konvencijas materiālās piemērošanas jomas pilnībā un, ka šķirētiesneša apstiprināšana šķirētiesas procesā nešaubīgi ir būtiska daļa no šķirētiesas procesa, jo tieši ar šo lēmumu šķirētiesas process tiek uzsākts.²² Rezultātā šķirētiesas izņēmums attiecas uz vispārējās jurisdikcijas tiesā iesniegtu prasību par šķirētiesneša apstiprināšanu šķirētiesas procesā.

Otrkārt, *Marc Rich* lietas būtība atklājas, EST atbildot uz jautājumu, vai šķirētiesas izņēmums tiek piemērots, ja minētajā vispārējās tiesas tiesvedībā kā sākotnējs jautājums tiek skatīta šķirētiesas līguma spēkā esamība. Atbildot uz šo jautājumu, EST ieviesa tā saukto galvenā strīda priekšmeta testu: "Lai konstatētu, vai strīdam ir piemērojama konvencija, ir jāņem vērā tikai strīdus priekšmets. Ja strīdus priekšmets, kā, piemēram, šķirētiesneša iecelšana, pēc savas būtības neietilpst konvencijas tvērumā, sākotnējā jautājuma atrisināšana, kas tiesai ir jāveic nolūkā atrisināt strīdu, lai kāds arī šis jautājums būtu, nevar pamatot konvencijas piemērošanu."²³

Tātad, piemērojot šķirētiesas izņēmumu, atsauce tiek veikta tikai uz attiecīgā strīda galveno priekšmetu un nevis no tā izrietošiem sākotnējiem jautājumiem. *Marc Rich* lietā šķirētiesneša apstiprināšana bija vispārējās jurisdikcijas tiesas tiesvedības galvenais priekšmets, tāpēc EST secināja, ka šķirētiesas izņēmums pilnībā attiecas uz iepriekš minēto lietu, neskatoties uz to, ka šķirētiesas līguma spēkā esamība šajā tiesvedībā tika skatīta kā sākotnējs jautājums.²⁴

2. *Van Uden* lieta

Marc Rich lieta deva zināmas vadlīnijas ES dalībvalstīm attiecībā uz to pienākumiem, piemērojot Briseles konvenciju, tomēr ar to nebūt nebeidzās šķirētiesas izņēmuma robežu noteikšana. 1998. gadā EST izskatīja *Van Uden* lietu, kuras īpatnības prasīja jaunu interpretāciju lakoniskajam Briseles konvencijas tekstam.²⁵

Van Uden lietā Nīderlandes Augstākā tiesa vēlējās noskaidrot, vai Briseles konvencijas šķirētiesas izņēmums attiecas arī uz vispārējās jurisdikcijas tiesas noteiktiem pagaidu aizsargpasākumiem šķirētiesas procesa ietvaros.²⁶ Savukārt EST vajadzēja noteikt, vai vispārējās jurisdikcijas tiesas noteiktie pagaidu aizsargpasākumi var tikt uzskatīti par šķirētiesas procesam pakļautu tiesvedību un vai tiem iespējams piemērot *Marc Rich* lietas vadošos principus.

Atbildot uz Nīderlandes Augstākās tiesas uzdoto prejudiciālo jautājumu, EST uzsvēra, ka vispārējās jurisdikcijas tiesa var noteikt pagaidu aizsargpasākumus arī tad, ja tai nav jurisdikcijas lietu izskatīt pēc būtības.²⁷ Ja putas vienojušās par strīda izskatīšanu šķirētiesā, pagaidu aizsargpasākumu nodrošināšanas tiesiskais pamats var būt tikai Briseles konvencijas 24. pants (tagad Briseles I regulas 31. pants).²⁸ Tomēr, vai šāda veida vispārējās jurisdikcijas tiesas noteiktie pagaidu aizsargpasākumi var tikt uzskatīti par šķirētiesas procesam pakļautu tiesvedību? *Van Uden* lietā EST norāda, ka pagaidu aizsargpasākumi pēc to būtības ir nevis šķirētiesas procesam pakļauta tiesvedība, bet gan šķirētiesas procesam paralēli esoši atbalsta līdzekļi, kas nav saistīti ar šķirētiesu *per se*, bet ar noteiktu tiesību aizsardzību.²⁹

Kaut arī pilnībā pretējs lēmums *Marc Rich* lietai, "galvenā strīda priekšmeta testu" zināmā mērā EST piemēroja arī šajā lietā. Ja pagaidu aizsargapasākumu galvenais priekšmets pēc būtības atbilst Briseles konvencijas *ratione materiae*, Konvencijas 24. pants var tikt uzskatīts par attiecīgo aizsargpasākumu tiesisko pamatu, neskatoties uz to, ka putas vienojušās par strīda izskatīšanu šķirētiesā. Rezultātā EST secināja, ka šķirētiesas izņēmums neattiecas uz vispārējās jurisdikcijas tiesas noteiktiem pagaidu aizsargpasākumiem šķirētiesas procesa ietvaros.

EST spriedumi lietās *Marc Rich* un *Van Uden* ir devuši zināmu skaidrību attiecībā uz šķirētiesas izņēmuma interpretāciju, tomēr tas nav bijis pietiekami, lai mazinātu paralēlu tiesu un šķirētiesu procesu iespējamību ES. Pirms *West Tankers* lietas tiesisko seku analīzesanas, būtu jāmin divas savstarpēji saistītas problēmas, ko neatrisina neviens no iepriekš minētajām EST lietām. Pirmā attiecas uz tiesvedību, kurā tiek izskatīta šķirētiesas līguma spēkā esamība kā sākotnējs jautājums, savukārt otrā ir saistīta ar tādu vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumu atzišanu un izpildi, kuri tika izlemti, ignorējot spēkā esošu šķirētiesas līgumu.

Balstoties uz *Marc Rich* lietas "galvenā strīda priekšmeta testu", ir skaidrs, ka Briseles režīms neattieksies uz tādu tiesvedību, kurā šķīrējtiesas līguma spēkā esamība vispārējās jurisdikcijas tiesā tiek izskatīta kā galvenais strīda jautājums. Tomēr neatbildēts paliek jautājums, kā tiek piemēroti Briseles režīma nosacījumi, ja šķīrējtiesas līguma spēkā esamība tiek izskatīta kā sākotnējs jautājums tiesvedībā, kura pēc savas būtības ir civillietu un/vai komerclieta, tādējādi atbilstot Briseles režīma *ratione materiae*. Kad Grieķija pievienojās Briseles konvencijai, šis jautājums tika speciāli adresēts Evrigenisa ziņojumā, nosakot, ka konvencija tiek piemērota, ja šķīrējtiesas līguma esamība tiek izskatīta kā sākotnējs jautājums, nevis prasības priekšmets.³⁰ Piemērojot šādu interpretāciju, tiek pieļauta gan paralēlu tiesas un šķīrējtiesas procesu iespējamība, gan nesavienojamu tiesas spriedumu un šķīrējtiesas nolēmumu līdzāspastāvēšana.

Iedomājaties situāciju – tiesa lemj, ka šķīrējtiesas līgums ir spēkā neesošs, un sekojoši izskata lietu pēc būtības. Tajā pašā laikā šķīrējtiesa uzskata, ka šķīrējtiesas līgums ir spēkā esošs un turpina šķīrējtiesas procesu. Teorētiski ir iespējama situācija, kur vispārējās tiesas spriedums un šķīrējtiesas nolēmums par vienu un to pašu pamatu un priekšmetu starp tām pašām pusēm nonāk konfliktā. Tas savukārt nozīmē, ka ES dalībvalstij, kurā tiks prasīta attiecīgo nolēmumu atzišana un/vai izpilde, neizbēgami vajadzēs pārkāpt kādas no tās saistībām – vai nu Briseles režīma, vai arī Nujorkas konvencijas.

Otra problēma ir cieši saistīta ar iepriekš minēto, tomēr ES pēdējo gadu laikā ir vērojama vienota nostāja saistībā ar tādu tiesas nolēmumu atzišanu un izpildi, kuri izlemti pēc būtības, neievērojot spēkā esošo šķīrējtiesas līgumu. Ja strīda galvenais priekšmets ir civiltiesisks vai komerctiesisks, šādi tiesu nolēmumi tiks atzīti un izpildīti Eiropas Savienībā.³¹ Situācija ir ļoti paradoksāla, jo ES dalībvalstīm nav tiesiska pamata, lai neatzītu citu dalībvalstu tiesu nolēmumus, kuri pasludināti, ignorējot spēkā esošu šķīrējtiesas līgumu. Protams, situācija, kad šķīrējtiesa uzskata, ka šķīrējtiesas līgums ir spēkā esošs, savukārt vispārīgās jurisdikcijas tiesa uzskata, ka šķīrējtiesas līgums ir nederīgs, zaudējis spēku vai vienkārši nav izpildāms, ir ļoti īpatnēja. Vairumā gadījumu šķīrējtiesas un vispārējās jurisdikcijas tiesas starpā tomēr valdīs vienprātība par to, vai puses, balstoties uz Nujorkas konvencijas 2. panta trešo daļu, jānosūta uz šķīrējtiesu, vai arī pušu šķīrējtiesas līgums ir nederīgs, zaudējis spēku vai nav izpildāms.

Tomēr, ja ES atzīstošās dalībvalsts rokās nonāk gan šķīrējtiesas nolēmums, gan vispārējās jurisdikcijas tiesas spriedums par vienu un to pašu pamatu un priekšmetu starp tām pašām pusēm, prioritāte tiks dota vispārējās jurisdikcijas tiesas spriedumam. Citas ES dalībvalsts tiesas nolēmuma atzišana un izpilde var tikt atteikta tikai ierobežotās situācijas, un starp tām nav šķīrējtiesas līguma spēkā esamība.³² Iespējams iemesls šāda nolēmuma neatzišanai varētu būt Briseles I regulas 34. panta pirmajā daļā minētā pretruna tās valsts sabiedriskajai kārtībai (*ordre public*), kurā atzišana prasīta, tomēr jāatzīmē, ka sabiedriskās kārtības pārbaudi nevar piemērot normām, kas saistītas ar jurisdikciju.³³ Arī Briseles I regulas 71. pants šajā situācijā nevar tikt piemērots, jo Nujorkas konvencija attiecas uz šķīrējtiesas nolēmumu izpildi, nevis tādiem nolēmumiem, kuru pamatā ir šķīrējtiesas līguma spēkā esamība vai neesamība.³⁴

Spēkā esošais vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu atzišanas un izpildes mehānisms ES nerod vienotu risinājumu iepriekš minētajām problēmām. Tiesiskā nenoteiktība un neskaidrība tikai paslītinājās pēc *West Tankers* lietas, kuras rezultātā ES likumdevējs, pārstrādājot Briseles I regulu, šķīrējtiesas izņēmuma jautājumam pievērsa īpašu uzmanību.

3. *West Tankers* lieta

Lai mazinātu paralēlu tiesu procesu iespējamību, kontinentālajā tiesību sistēmā lieto *lis alibi pendens* doktrīnu. Savukārt anglosakšu tiesību sistēmā paralēlu procesu novēršanai pazīst pavismās citas metodes – *forum non conveniens* un tā saukto *anti-suit injunction*. Kad Lielbritānija pievienojās EEK, abu tiesību sistēmu izmantotās doktrīnas nonāca konfliktā, tāpēc, ņemot vērā, ka Lielbritānija bija vienīgā valsts, kurā izmantoja *forum non conveniens* doktrīnu un lietoja *anti-suit injunction*, Kopienu līmenī priekšroka tika dota *lis alibi pendens* konceptam.

To, ka gan *forum non conveniens* doktrīnai, gan *anti-suit injunction* procesuālajam institūtam nav atradusies vieta Briseles režīmā, pierāda EST pasludinātie spriedumi, kuros abi ir atzīti par nesaderīgiem ar ES tiesību aktu normām. *Forum non conveniens* doktrīna tika atzīta par nesavienojamu ar Briseles režīmu *Owusu pret Jackson* lietā,³⁵ savukārt *anti-suit injunction* institūts kā anglosakšu tiesu procesuālās artilērijas viens no svarīgākajiem elementiem kapitulēja kontinentālās tiesību sistēmas priekšā *Turner pret Grovit* lietā³⁶ un vēlāk arī *West Tankers* lietā.

Anti-suit injunction ir tiesas izsniegti rīkojums, ar kuru tā aizliedz personai uzsākt vai turpināt tiesvedību citā valstī. Kontinentālo tiesību sistēmu juristiem šī doktrīna var šķist pilnīgs absurds, jo, izsniedzot *anti-suit injunction*, tiesa iejaucas citas valsts tiesas kompetencē noteikt pašai savai jurisdikcijai. Savukārt anglosakšu tiesību sistēmā šāda veida iejaukšanās vēsturiski radusies kopā ar taisnīguma tiesību sistēmu (*law of equity*) un ir plaši izplatīta arī mūsdienās.³⁷

Ņemot vērā *anti-suit injunction* neraksturīgi stingrās juridiskās sekas, veiksmīgai tās izsniegšanai ir jāizpilda stingri nosacījumi – tiesai ir jābūt *in personam* jurisdikcijai attiecībā uz personu, pret kuru *anti-suit injunction* tiek vērsta,³⁸ kā arī ārvalsts tiesvedībai ir jābūt netaisnīgai (taisnīguma tiesību sistēmas izpratnē), respektīvi, tai ir jābūt uzsāktai ļaunprātīgi – ar klaju nolūku traucēt tiesvedības gaitu *anti-suit injunction* izdevējvalstī.³⁹

Šīs publikācijas mērķis nav detalizēti analizēt *anti-suit injunction* institūtu, tomēr var sacīt, ka visbiežāk *anti-suit injunction* izdevējvalsts, piemēram, Lielbritānijas tiesas, to izsniegs, ja ārvalsts tiesas process būs pretējs pušu noslēgtajam izņēmuma jurisdikcijas līgumam⁴⁰ vai šķīrējtiesas līgumam.⁴¹

Vairums kontinentālās tiesību sistēmas juristu par *anti-suit injunction* procesuālo institūtu nemaz nebija dzirdējuši, līdz tas nenonāca uzmanības centrā saistībā ar tā atbilstību Briseles režīmam. *Turner pret Grovit* bija pirmā lieta, kurā EST vajadzēja lemt par *anti-suit injunction* savienojamību ar Briseles I regulas normām. Balstoties galvenokārt uz savstarpējās uzticēšanās un sadarbošanās principiem, EST attzina, ka Lielbritānijas tiesas izsniegtais rīkojums, kas aizliez turpināt vai uzsākt tiesvedību citā valstī, neatbilst Briseles I regulas noteikumiem.⁴² Lielbritānijas apgalvojums, ka *anti-suit injunction* nepārskata citas valsts jurisdikciju, bet gan tiek vērstas *in personam* pret pusi, kura ļaunprātīgi uzsākusi tiesvedību citā valstī, izrādījās nepārliecinošs, lai liktu EST lemt citādi. Citejot *Overseas Union* lietu,⁴³ EST apstiprināja, ka citas dalībvalsts tiesas jurisdikcijas pārskatišana nav savienojama ar Briseles režīma nosacījumiem.⁴⁴

Turner pret Grovit lietas iznākums nebija pārsteigums, jo tas pilnībā atbilda EST nostājai attiecībā pret jebkāda veida procesuāliem līdzekļiem, kas būtu pretēji savstarpējās uzticēšanās principam, kā arī iepriekšējai judikatūrai, īpaši *Gasser* lietai.

⁴⁵ Turner pret Grovit lietas rezultātā *anti-suit injunction* izsniegšana pret citā ES dalībvalstī uzsāktu tiesvedību vairs nebija iespējama. Nēmot vērā Briseles režīma ierobežoto teritoriālo piemērošanas jomu, Lielbritānijas tiesas vēl joprojām var izmantot savu procesuālo ieroci, lai atturētu personas no tiesvedības uzsākšanas vai turpināšanas ārpus Briseles režīma robežām. ⁴⁶ Turklat, nēmot vērā, ka Briseles režīms netiek piemērots šķirējtiesām, Lielbritānijas tiesas turpināja izmantot *anti-suit injunction* pret personām, kuras bija ļaunprātīgi uzsākušas tiesvedību citā valstī, ignorejot šķirējtiesas līgumu. Savukārt šī prakse, kā to pierāda *West Tankers* lieta, arī tika atzīta par nesaderīgu ar Briseles režīmu.

West Tankers atšķiras no Turner pret Grovit lietas ar to, ka *West Tankers* lietā *anti-suit injunction* tika vērsta pret pusi, kura bija noslēgusi šķirējtiesas līgumu. Piemērojot *Marc Rich* lietas "galvenā strīda priekšmeta testu", šāda veida rīkojums nepārprotami ir ārpus Briseles režīma materiāltiesiskā tvēruma. Tomēr, tā kā EST jau iepriekš neatzina *anti-suit injunction* institūtu attiecībā pret citā valstī uzsāktu tiesvedību, iespēja, ka EST šajā lietā novirzītos no savas stingrās nostājas, bija ļoti niecīga.

EST *West Tankers* lietas spriedumā atsaucās uz *Marc Rich* un *Van Uden* lietām, tādējādi apstiprinot, ka tiesvedība, kuras prasības priekšmets ir šķirējtiesas procesa labā izsniegt *anti-suit injunction*, nevar pēc būtības ietilpt Briseles režīma piemērošanas jomā.

⁴⁷ Tomēr EST turpināja ar secinājumu, kura nepamatotība izraisīja vērienīgu kritiku: "Tomēr, lai arī procedūra [anti-suit injunction] neietilpst [Briseles I regulas] piemērošanas jomā, tās sekas var būt minētās regulas lietderīgās iedarbības apdraudējums, citiem vārdiem sakot, mērķu vienādot kolīziju normas par jurisdikciju civilietās un komerclietās un šajā pašā jomā pieņemto lēmumu brīvas aprites kavēšana. Tā tas ir, ja šāda procedūra kavē citas dalībvalsts tiesu īstenot savu kompetenci, kas tai piešķirta saskaņā ar Regulu Nr. 44/2001." ⁴⁸

Iepriekš minētais secinājums viennozīmīgi apstiprina EST nostāju attiecībā pret nepieņemamo dalībvalstu iejaukšanos citu valstu jurisdikcijas noteikšanā, ko EST vairākkārt ir atzinusi par nepielaujamu un neatbilstošu Briseles režīma pamatprincipiem. ⁴⁹ *West Tankers* lietas iznākumā Lielbritānijas tiesām ir aizliegts izsniegt *anti-suit injunction* pret pusēm, kuras, ignorejot šķirējtiesas līgumu, ir uzsākušas tiesvedību citā valstī.

Ko tieši *West Tankers* lietas iznākums nozīmē personām, kuras pārrobežu darījumos kā strīda risināšanas metodi izvēlas šķirējtiesu un kā *locus arbitri* Londonu vai kādu citu Lielbritānijas pilsētu? Kā tieši *West Tankers* lieta ir devusi *carte blanche* paralēliem tiesu un šķirējtiesu procesiem ES?

Pirmkārt, Lielbritānijas tiesas vairs nav tiesīgas izsniegt *anti-suit injunction*, lai atturētu personas no tiesvedības uzsākšanas vai turpināšanas citā ES dalībvalstī, tādējādi atbalstot Lielbritānijā notiekošu šķirējtiesas procesu. Taču vai *anti-suit injunction* pieejamība ietekmē pušu *locus arbitri* izvēli? Lielbritānija uzsver, ka, zaudējot tik vilinošu procesuālo institūtu kā *anti-suit injunction*, citām anglosakšu jurisdikcijām (piemēram, Singapūrai vai Nujorkai) tiks dota priekšroka, izvēloties *locus arbitri*. ⁵⁰ Tomēr zināms, ka lielākie šķirējtiesu centri, piemēram, Parīze, Ženēva un Stokholma veiksmīgi pierādījuši, ka *locus arbitri* izvēli būtiski neietekmē *anti-suit injunction* institūta pieejamība vispārējo jurisdikcijas tiesu procesuālajā artilērijā, tāpēc šādam argumentam nav pamata. ⁵¹ .

Otrkārt, ar *West Tankers* lietas spriedumu EST ir devusi zaļo gaismu tā sauktajām "itālu torpēdām" arī attiecībā uz šķirējtiesu procesu, nevis tikai tiesvedību, kā tas bija iepriekš.

"Itālu torpēdu" fenomens parādījās Gasser lietā, kā rezultātā puses, kuras savā starpā noslēgušas izņēmuma jurisdikcijas līgumu, var taktiski to apiet un izmantot *lis alibi pendens* doktrīnas nepilnības savīgos nolūkos. Neskatoties uz noslēgto izņēmuma jurisdikcijas līgumu, jebkura ieinteresētā puse var uzsākt tiesvedību citā ES dalībvalstī (piemēram, Itālijā, kur tiesas savu jurisdikciju un lietu piekritību lemj salīdzinoši vēlā tiesvedības procesa stadijā), tādējādi novilcinot lietas izskatīšanu. Briseles I regulas 27. pantā ietvertais *lis alibi pendens* nosacījums paredz tiesai, kurai lieta ir piekritīga, balstoties uz izņēmuma jurisdikcijas līgumu, apturēt lietas izskatīšanu, līdz tiek noskaidrota jurisdikcija tai tiesai, kurā pirmajā prasība celta.

West Tankers lietas iznākums pieļauj šāda veida "itālu torpēdas" arī attiecībā pret šķirējtiesas procesu. ⁵² Ja kāda no pusēm, neskatoties uz spēkā esošu šķirējtiesas līgumu, iesniedz prasību citas dalībvalsts tiesā, *locus arbitri* tiesām ir jāaptur jebkādu ar šķirējtiesas procesu saistītu lietu izskatīšanu, līdz tiesa, kurā pirmajā celta prasība, izlemj prasību. Tādējādi šķirējtiesas līguma puse var ļaunprātīgi novilcināt lietas izskatīšanu un pat cerēt, ka lietu pēc būtības izskatīs vispārējās jurisdikcijas tiesa, kurā tā cēlusi prasību, nevis šķirējtiesa.

EST kārtējo reizi ir izraisījusi tiesiskās noteiktības vakuumu, kurā gan pušu griba, gan šķirējtiesas procesa integritāte ir nopietni apdraudēta. Pēc *West Tankers* lietas, iespējams, puse, kura ir ieinteresēta šķirējtiesas procesa noildzināšanā, var iesniegt prasību jebkurā ES dalībvalsts tiesā, tādējādi cerot, ka attiecīgajai tiesai būs nepieciešams ievērojams laiks, lai lemtu par lietas nosūtīšanu uz šķirējtiesu vai izskatītu lietu pēc būtības, ja šķirējtiesas līgums ir nederīgs, zaudējis spēku vai to nevar izpildīt.

⁵³ Tādējādi pastāv iespēja, ka gan šķirējtiesas process, gan minētā tiesvedība starp tām pašām pusēm un tādu pašu prasību noris paralēli viens otram, iespējams, rezultējoties ar nesavienojamu šķirējtiesas nolēmumu un vispārīgās jurisdikcijas tiesas spriedumu. Turklat ES dalībvalsts, kurā tiks iesniegta prasība par nesavienojamo šķirējtiesas spriedumu un tiesas nolēmuma atzīšanu un izpildi, neizbēgami pārkāps Nujorkas konvencijas nosacījumus vai arī Briseles režīma tiesību normas.

Iespēja, ka šādi paralēli procesi novedis pie nesavienojama šķirējtiesas nolēmuma un vispārējās jurisdikcijas tiesas sprieduma ir ļoti neliela, tomēr šāda varbūtība nav palikusi nepamanīta ES limenī. Pārstrādājot Briseles I regulu, paralelo procesu jautājums bija viens no svarīgākajiem garajā trīs gadu diskusiju posmā. Briseles I bis regulā, kas būs tieši piemērojama arī Latvijā, sākot ar 2015. gada 10. janvāri, ES likumdevējs ir ieviesis zināmus uzlabojumus, kas netieši mēģina atrisināt paralēlo procesu problēmu. Neatbildēts paliek jautājums, vai minētie jauninājumi spēs uzlabot esošu situāciju.

III. Briseles I bis regula un saglabātais šķirējtiesas izņēmums

Lai arī Briseles I regulas pārstrādāšanas procesā iesaistītās puses nāca klajā ar visai radikāliem priekšlikumiem, kā uzlabot tiesvedības un šķirējtiesas paralēlo procesu problēmu (piemēram, ieklāaut regulā īpaši paralēlo procesu problēmai veltītu *lis alibi pendens* nosacījumu ⁵⁴), galīgā pārstrādātās versijas teksta redakcija saglabā lakonisko šķirējtiesas izņēmumu. Neskatoties uz daudzajiem priekšlikumiem paralēlo procesu likvidēšanai, neilgi pirms galīgā teksta pieņemšanas Eiropas Parlamenta (turpmāk – EP) Juridiskā komiteja norādīja, ka šķirējtiesas jautājumi efektīvi tiek risināti ar Nujorkas konvencijas palīdzību, tāpēc

šķīrējtiesas izņēmums Briseles I bis regulā tiks saglabāts.⁵⁵ Turklat EP Juridiskā komiteja vērsa uzmanību, ka jaunās regulas preambulā jāietver izskaidrojošs apsvērums, kurā saglabātajam šķīrējtiesas izņēmumam jābūt izskaidrotam daudz precīzāk, nodrošinot dalībvalstu tiesām drošu regulas normu interpretācijas un piemērošanas pamatu.⁵⁶ Šis izvērtstais šķīrējtiesas izņēmums arī iekļauts Briseles I bis regulā.

Identiski Briseles I regulai lakoniskais šķīrējtiesas izņēmums ir atrunāts arī Briseles I bis regulas 1. panta otrās daļas (d) punktā. Neskatoies uz to, saglabātais šķīrējtiesas izņēmums ir papildināts ar plašu skaidrojumu, kas iekļauts Briseles I bis regulas preambulā, tādējādi netieši rodot risinājumu paralēlo procesu jautājumam. Zināms, ka ES likumu preambulām nav juridiski saistoša spēka un tās nevar tikt izmantotas, lai daļēji vai pilnībā atceltu likuma normās atrunātos faktiskos nosacījumus,⁵⁷ tomēr preambulu apsvērumi var tikt lietoti attiecīgā likuma teksta interpretēšanai un pareizai piemērošanai.⁵⁸

Paredzēts, ka Briseles I bis regulas 12. apsvērums ES dalībvalstu tiesām kalpos kā droši interpretācijas avots, piemērojot šķīrējtiesas izņēmumu savā tiesu praksē. Savukārt, lai patiešām nodrošinātu vienveidīgu apsvēruma interpretāciju visās ES dalībvalstīs, visticamāk, EST tuvākajā nākotnē vajadzēs precizēt, kā tieši Briseles I bis regulas preambulas teksts skaidrojams un piemērojams praksē.

Briseles I bis regulas 12. apsvēruma pirmā daļa apstiprina, ka arī Briseles I bis regula netiek piemērota attiecībā uz šķīrējtiesu: "Šī regula nebūtu jāpiemēro attiecībā uz šķīrējtiesu. Nekam šajā regulā nevajadzētu liegt dalībvalsts tiesām, kurās celta prasība par jautājumu, par kuru puses ir noslēgušas šķīrējtiesas līgumu, saskaņā ar savas valsts tiesību aktiem aicināt puses vērsties šķīrējtiesā, apturēt vai izbeigt tiesvedību vai pārbaudīt, vai šķīrējtiesas līgums nav spēkā neesošs, nederīgs vai nav izpildāms."⁵⁹

Tādējādi tiek nošķirtas dalībvalstu saistības attiecībā uz Briseles režīmu un Nujorkas konvenciju, īpaši 2. panta trešo daļu, kas dalībvalstīm paredz šāda veida pienākumu. Puse, kura ir noslēgusi šķīrējtiesas līgumu, ir tiesīga prasīt tiesai, lai tā izbeidz tiesvedību un aicina puses vērsties šķīrējtiesā. Interesanti, ka 12. apsvēruma pirmā daļa nenosaka prioritāti tai tiesai, kurā pirmajā celta prasība, tādējādi arī *locus arbitri* tiesu kompetencē būs iespēja nosūtīt puses uz šķīrējtiesu, neskatoies uz to, ka *locus arbitri* tiesa nav tiesa, kurā pirmajā celta prasība. Šāds skaidrojums paredz, ka *lis alibi pendens* doktrīna netiek piemērota attiecībā uz tiesvedību, kurā izskata šķīrējtiesas līguma spēkā esamību. Pretēji *West Tankers* lietas iznākumam Briseles I bis regula paredz arī *locus arbitri* tiesām tiesības izvērtēt šķīrējtiesas līguma spēkā esamību, neskatoies uz to, ka citas dalībvalsts tiesā šāda prasība ir celta vispirms.⁶⁰

Briseles I bis regulas 12. apsvēruma otrā daļa jau detalizētāk pievēršas šķīrējtiesu "itālu torpēdu" problēmai, nosakot, ka "uz dalībvalsts tiesas nolēmumu par to, vai šķīrējtiesas līgums ir vai nav spēkā esošs, derīgs vai izpildāms, nebūtu jāattiecina šīs regulas noteikumi par atzīšanu un izpildi neatkarīgi no tā, vai tiesa par šo jautājumu ir lēmusi kā par galveno jautājumu vai kā par saistītu jautājumu".⁶¹

Acīmredzami šīs nosacījums tieši attiecināms uz paralēlo procesu mazināšanu un atkāpi no EST paustās nostājas *West Tankers* lietas spriedumā. 12. apsvēruma pirmā daļa ļauj *locus arbitri* tiesām lemt par šķīrējtiesas līguma spēkā esamību, savukārt otrā daļa precizē, ka *locus arbitri* tiesām nav saistošs citas dalībvalsts tiesas nolēmums par šķīrējtiesas līguma spēkā esamību. Rezultātā *West Tankers* lietas negatīvās sekas ir novērstas tādā mērā, ka tagad *locus arbitri* tiesām nevajadzēs atteikties no jurisdikcijas par labu citas dalībvalsts tiesai, kurā prasība celta vispirms.⁶²

Praktiskās sekas šiem jaunajiem nosacījumiem būs tādas, ka paralēli procesi vēl joprojām būs iespējami, tomēr tas neatturēs šķīrējtiesas procesu no iesākšanās vai tālākas virzības kopā ar *locus arbitri* vispārējās jurisdikcijas tiesu palīdzību.⁶³ Tādējādi šķīrējtiesas procesa integritāte vairs nebūs tieši apdraudēta. Tomēr paralēlu procesu problēma tā arī nav atrisināta.

Piemēram, šķīrējtiesa vai *locus arbitri* tiesa atzīst noslēgto šķīrējtiesas līgumu par spēkā esošu, savukārt citas dalībvalsts tiesa, kurā otra puse ir iesniegusi prasību, atzīst, ka tas pats šķīrējtiesas līgums ir spēkā neesošs. Jau atkal veidojas situācija, kurā ir iespējams nesavienojams šķīrējtiesas nolēmums un tiesas spriedums. Turklat, ja puse, kura iesniegusi prasību citas dalībvalsts tiesā, netiek pie sev labvēlīga lēmuma (t.i., tiesa, balstoties uz Nujorkas konvencijas 2. panta trešo daļu nosūta to uz šķīrējtiesu), tā var ceļt prasību citu dalībvalstu tiesās, līdz kāda no tām atzīst šķīrējtiesas līgumu par spēkā neesošu. Rezultātā ir iespējami ne tikai paralēli procesi, bet gan daudzkārtīgi procesi, jo nevienam tiesas nolēmumam nebūs prevalējoša spēka.⁶⁴

Šis nav vienīgais strīdīgais jautājums Briseles I bis regulā. 12. apsvēruma trešā daļa tālāk paredz: "[Ja] dalībvalsts tiesa, īstenojot jurisdikciju saskaņā ar šo regulu vai valsts tiesību aktiem, ir noteikusi, ka šķīrējtiesas līgums ir spēkā neesošs, nederīgs vai nav izpildāms, tam nebūtu jāliedz minētā tiesas sprieduma par lietas būtību atzīšana vai attiecīgi tā izpilde saskaņā ar šo regulu. Tam nevajadzētu skart dalībvalstu tiesu kompetenci lemt par šķīrējtiesas nolēmumu atzīšanu un izpildi saskaņā ar [Nujorkas konvenciju], kas (...) prevalē pār šīs regulas noteikumiem."⁶⁵

Pretēji iepriekš minētajai 12. apsvēruma otrajai daļai, kas nosaka, ka tiesas spriedums par šķīrējtiesas līguma spēkā esamību nav pakļauts Briseles I bis regulas atzīšanas un izpildes nosacījumiem, 12. apsvēruma trešā daļa paredz, ka tiesas spriedums pēc būtības, kas ir pieņemts, atzīstot šķīrējtiesas līgumu par spēkā neesošu, nederīgu vai neizpildāmu, tomēr ir pakļauts Briseles I bis regulas nosacījumiem par tiesas spriedumu atzīšanu un izpildi. Šāda situācija atkal novērtē pie paralēlu procesu iespējamības, jo šķīrējtiesa vai *locus arbitri* tiesa var uzskatīt šķīrējtiesas līgumu par spēkā esošu, savukārt ārvalsts tiesa, kurā celta prasība, var nonākt pie pretēja secinājuma un izlemt strīdu pēc būtības.⁶⁶

Rodas jautājums: kā rīkoties trešās valsts tiesai, kura ir saņēmusi pieteikumu par abu konfliktējošo nolēmumu atzīšanu un izpildi?

Viena iespēja ir tiesai pašai izskatīt šķīrējtiesas līguma spēkā esamību, taču tas novestu pie nu jau vēl viena (!) lēmuma par tā paša šķīrējtiesas līguma spēkā esamību. Lai atrisinātu konfliktējošo nolēmumu problēmu, 12. apsvēruma trešā daļa nosaka, ka šādos gadījumos Nujorkas konvencija prevalē pār Briseles I bis regulu. Tomēr jāatceras, ka ES likumu preambulām ir tikai interpretējošs spēks, tāpēc paredzēt, ka dalībvalstu tiesas dos priekšroku šķīrējtiesas nolēmumam, nevis tiesas spriedumam, ir pāragri.

Pagaidām var secināt, ka ES dalībvalstu tiesas saskarsies ar dilemmu: atzīt šķīrējtiesas nolēmumu, tādējādi izpildot Nujorkas konvencijas saistības, vai arī dot priekšroku ārvalsts tiesas spriedumam. Izvēloties dot prioritāti šķīrējtiesas nolēmumam, tiesas varētu argumentēt šo izvēli, pamatojoties uz sabiedriskās kārtības (*ordre public*) izņēmumu, kas vēl joprojām ir viens no

pamatiem citas dalībvalsts tiesas sprieduma neatzišanai un neizpildīšanai Briseles I bis regulas nosacījumos.⁶⁷ No otras puses, dalībvalstu tiesas varētu ekvivalenti piemērot Nujorkas konvencijas *ordre public* izņēmumu (Nujorkas konvencijas 5. panta 2. daļas (b) punkts) un neatztīt šķirētiesas nolēmumu, tādējādi dodot priekšroku tiesas spriedumam. Paredzams, ka tieši šī "spēlēšanās" ar *ordre public* doktrīnu būs dalībvalstu galvenais ierocis cīņā ar potenciāli konfliktējošiem tiesas spriedumiem un šķirētiesu nolēmumiem.⁶⁸

Visbeidzot, *anti-suit injunction* nākotne attiecībā uz šķirētiesu procesiem ES ir netieši izteikta ar 12. apsvēruma ceturto daļu, nosakot, ka "šī regula nebūtu jāpiemēro nevienai darbībai vai papildu procedūrai, it īpaši saistībā ar šķirētiesas izveidi, šķirētiesnešu pilnvarām, šķirētiesas procedūras norisi vai jebkuriem citiem šādas procedūras aspektiem, ne arī jebkurai citai darbībai vai spriedumam saistībā ar šķirētiesas nolēmuma anulēšanu, pārskatīšanu, pārsūdzēšanu, atzišanu un izpildi".⁶⁹

Tas, ka 12. apsvēruma ceturtā daļa īpaši norāda, ka Briseles I bis regula netiek piemērota papildu procedūrām saistībā ar šķirētiesas izveidi, nenozīmē, ka ES likumdevējs ir devis zaļo gaismu *anti-suit injunction* izmantošanai, lai nosūtītu puses uz šķirētiesu. Pieļaujot *anti-suit injunction* izsniegšanu, Briseles I bis regulas efektivitāte joprojām tikt apdraudēta, tāpēc uzskatāms, ka EST neatkarīgās no *Turner pret Grovit* un *West Tankers* lietās minētajiem uzskatiem par *anti-suit injunction* piemērošanu ES.

Turklāt *anti-suit injunction* piemērošanas aizlieguma atcelšanai būtu nepieciešams noteikts un skaidri uzskatāms pamatojums, kas būtu jāietver pašā Briseles I bis regulas tekstā. Nemot vērā, ka šāds nosacījums nav ietverts Briseles I bis regulā, *anti-suit injunction* piemērošana ES robežās turpinās būt nesaderīga ar Briseles režīma tiesību normām.

IV. Secinājumi

Gaidāmās Briseles I bis regulas 12. apsvērums viennozīmīgi uzlabo pašreiz spēkā esošās Briseles I regulas lakoniskā šķirētiesas izņēmuma radīto tiesisko nenoteiktību. *West Tankers* lietas negatīvās sekas zināmā mērā ir likvidētas, tādējādi saglabājot šķirētiesas procesa integritāti. Paralēlo procesu jautājums savukārt tā arī paliek neatrisināts. Briseles I bis regulas uzlabotie nosacījumi pasargā šķirētiesas procesu no ļaunprātīgas novilcināšanas, nosakot, ka *locus arbitri* tiesām turpmāk nevajadzēs atteikties no jurisdikcijas par labu citas dalībvalsts tiesai, kurā prasība par šķirētiesas līguma spēkā esamību ir celta vispirms, tomēr tie nepasargā puses no paralēlu procesu iespējamības.

Pirmkārt, puse, kura saņem nelabvēligu spriedumu attiecībā uz šķirētiesas līguma spēkā esamību, var iesniegt prasību citu dalībvalstu tiesās, kamēr kāda no tām lemj attiecīgajai pusei par labu un turpina lietas izskatīšanu pēc būtības. Tā kā nevienam tiesas spriedumam nav prevalējoša spēka, paralēlu procesu iespējamība ir pāraugusi daudzkārtīgu procesu iespējamībā.

Otrkārt, ja tiesa, kurā iesniegta prasība, atzīst pušu noslēgto šķirētiesas līgumu par spēkā neesošu un turpina izskatīt lietu pēc būtības, savukārt šķirētiesa, atzītot pušu vienošanos nodot strīdu izskatīšanai šķirētiesā par pamatotu, turpina iesākto šķirētiesas procesu, rodas iespēja, ka tiks pasludināti konfliktējoši nolēmumi par vienu un to pašu pamatu un priekšmetu starp tām pašām pusēm. Briseles I bis regulas 12. apsvērums netieši nosaka, ka šādā situācijā priekšroka būtu jādod šķirētiesas nolēmumam, tomēr, kā tieši šis apsvērums tiks interpretēts dalībvalstu tiesās, paliek neatbildēts.

Treškārt, skaidri noteikta nosacījuma trūkums attiecībā uz *anti-suit injunction* piemērošanu nozīmē to, ka arī turpmāk *anti-suit injunction* procesuālais institūts ES robežās būs nesaderīgs ar Briseles režīma nosacījumiem. Lai arī Briseles I bis regula nosaka, ka tā netiks piemērota papildu procedūrām, kas saistītas ar šķirētiesas izveidi, tas nenozīmē, ka ES likumdevējs būtu novirzījies no *Turner pret Grovit* un *West Tankers* lietu secinājumiem un pieļāvis *anti-suit injunction* institūta saderīgumu ar Briseles režīmu.

2013. gada 10. oktobrī Lietuvas Augstākā tiesa uzdeva tieši ar *anti-suit injunction* saistītu prejudiciālu jautājumu EST, kas radies, Stokholmas Tirdzniecības palātas šķirētiesai izskatot strīdu starp "Gazprom" un Lietuvas Enerģētikas ministriju.⁷⁰ *Turner pret Grovit* un *West Tankers* lietas nosaka, ka vispārējās jurisdikcijas tiesas izsniegt *anti-suit injunction* nav savienojams ar Briseles I regulu, tomēr jautājums, ko uzdevusi Lietuvas Augstākā tiesa EST ir saistīts nevis ar vispārējās jurisdikcijas tiesas izdotu *anti-suit injunction*, bet gan ar Stokholmas Tirdzniecības palātas šķirētiesas pasludinātu nolēmumu, kurš pēc būtības atbilst *anti-suit injunction* faktiskajām sekām.

Paredzams, ka EST, atbildot uz šo Lietuvas Augstākās tiesas uzdoto prejudiciālo jautājumu, nems vērā gaidāmās Briseles I bis regulas jaunos nosacījumus, tādējādi precīzējot gan *anti-suit injunction* institūta nākotni ES, gan iepriekš minēto Briseles I bis regulas 12. apsvērumā ietverto neskaidro nosacījumu vēlamo interpretāciju. ■

RAKSTA ATSAUCES / 70

1. Hess B., Pfeiffer T., Schlosser P. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States (Study JLS/C4/2005/03), § 1 (turpmāk – Heidelberg ziņojums). Pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf [skatīts 30.07.2014].
2. 2000. gada 22. decembra Eiropas Savienības Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un sprieduma atzišanu un izpildi civillietās un komercrietās. OV L 12, 16.01.2001., 1.-23. lpp. (turpmāk – Briseles I regula).
3. 1958. gada 10. jūnija Nujorkas Konvencija par ārvalstu šķirētiesu nolēmumu atzišanu un izpildišanu (turpmāk – Nujorkas konvencija).
4. Brisele I regulas 1. panta otrs daļas (d) punkts.
5. Eiropas Savienības tiesas 2009. gada 10. februāra spriedums lietā Nr. C-185/07 Allianz SpA and Generali Assicurazioni Generali SpA pret West Tankers Inc.
6. 2012. gada 12. decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komercrietās (pārstrādāta versija) OV L 351/1, 20.12.2012 (turpmāk – Briseles I bis regula).
7. Briseles 1968. gada 27. septembra Konvencija par jurisdikciju un tiesas spriedumu izpildi civillietās, OV 1972, L 299/32 (turpmāk – Briseles konvencija).
8. 1988. gada 16. septembra Konvencija par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komercrietās, OJ L 319/9.

9. Ņujorkas konvenciju ir parakstījušas 149 valstis, tai skaitā Latvija. Skat.: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html [skatīts 30.07.2014.].
10. Mustill M.J. Arbitration: History and Background. 6(2) Journal of International Arbitration (1989), pp. 43-56.
11. Blackaby N. et al. Redfern and Hunter on International Arbitration (student version), 5th ed. New York: Oxford University Press Inc., 2009, p. 440.
12. Briseles I regulas 1. panta otrās daļas (d) punkts.
13. Jenard R. Report on the Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. 5 March 1979, OJ No. C 59 (turpmāk – Ženāra ziņojums), 3. nodaļa, 4. daļa, D iedaļa.
14. Schlosser P. Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice. 5 March 1979, OJ No. 5 59, § 61.
15. Ibid.
16. Ibid., § 62.
17. Ibid., § 64.
18. Skat.: The Luxembourg Convention of 9th October 1978 on the accession of Denmark, Ireland and the United Kingdom, [1978] OJ L304/1; The Luxembourg Convention of 25th October 1982 on the accession of Greece, [1982] OJ L388/1; The San Sebastián Convention of 26th May 1989 on the accession of Spain and Portugal, [1989] OJ L285/1; The Brussels Convention of 29th November 1996 on the accession of Austria, Finland and Sweden, [1997] OJ C15/1.
19. Šīs publikācijas mērķis nav detalizēti iztīrīt visu trīs minēto lietu faktus, bet gan deskriptīvi atainot EST nostāju (Briseles režīma ietvaros) attiecībā pret dažādiem vispārējo jurisdikcijas tiesu spriedumiem, kuri ir saistīti ar šķīrējtiesas procesu.
20. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1991. gada 25. jūlijā spriedums lietā Nr. C-190/89 Marc Rich & Co. AG pret Societá Italiana PA.
21. Ibid., §§ 9-11.
22. Ibid., §§ 18-19.
23. Ibid., § 26.
24. Ibid., § 29.
25. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1998. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. C-391/95 Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africe Line pret Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another.
26. Layton A. et al. European Civil Practice (2nd ed.), Vol. 1. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 366.
27. Briseles konvencijas 24. pants (tagad Briseles I regulas 31. pants) paredz, ka "prasības pieteikumu var iesniegt dalībvalsts tiesā tādiem pagaidu pasākumiem, ietverot drošības pasākumus, kurus attiecīgajā valstī paredz tiesību akts, pat ja saskaņā ar šo regulu lietas būtība ir citas dalībvalsts tiesu jurisdikcijā".
28. Van Uden [1998], §§ 19-25.
29. Ibid., § 33.
30. Skat.: Report on the accession of the Hellenic Republic to the Community Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (Evrigenis Report). 24 November 1Va986, OJ C 298/1, § 35.
31. Skat.: Layton A et al. (supra n. 26), p. 367-8.
32. Skat. Briseles I regulas 34. pantu.
33. Briseles I regulas 35. panta trešā daļa.
34. Layton A. et al. (supra n. 26), p. 369.
35. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2005. gada 1. marta spriedums lietā Nr. C-281/02 Owusu pret Jackson.
36. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2007. gada 27. aprīļa spriedums lietā Nr. C-159/02 Turner pret Grovit.
37. Hartley T.C. International Commercial Litigation – Text, Cases and Materials on Private International Law. New York: Cambridge University Press, 2009, p. 263.
38. Anglijas un Velsas Apelāciju tiesas 1987. gada 1. janvāra spriedumu lietā Societe Nationale Industrielle Aérospatiale v. Lee Kui Jak; Lordu palātas 1993. gada 17. februāra spriedumu lietā Channel Tunnel Group Ltd v Balfour Beatty Construction Ltd; Lordu palātas 1998. gada 2. aprīļa spriedumu lietā Airbus Industrie GIE v. Patel and Others.; Turner pret Grovit [2002].
39. Layton A. et al. (supra n. 26), p. 145.
40. Anglijas un Velsas Apelāciju tiesas 1993. gada 10. novembra spriedumu lietā Continental Bank NA v Aeakos Compania Naviera SA. Skat. arī Lordu palātas 2001. gada 13. decembra spriedumu lietā Donohue v Armco Inc.
41. Skat., piemēram, Anglijas un Velsas Apelāciju tiesas 1994. gada 17. maija spriedumu lietā Aggeliki Charis Compania Maritima SA v Pagnan SA. Skat. arī Anglijas un Velsas Augstās tiesas Karalienes sēdekļa Komerctiesas 1998. gada 22. maija spriedumu lietā Shell International Petroleum Co. Ltd v Coral Oil Co. Ltd.
42. Turner pret Grovit [2004], § 20.
43. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1991. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr. C-351/89 Overseas Union Insurance and Others pret New Hampshire Insurance Company.
44. Turner pret Grovit [2004], § 26-27.
45. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2003. gada 9. decembra spriedums lietā Nr. C-116/02 Erich Gasser GmbH pret MISAT Srl.
46. Šāda nostāja ir apstiprināta, piemēram, Anglijas un Velsas Apelāciju tiesas 2004. gada 12. februāra spriedumā lietā Through Transport Mutual Insurance Association (Eurasia) Ltd v New India Assurance Association Co Ltd.
47. West Tankers [2009], § 23.

48. Ibid., § 24.

49. Skat. Oversees Union [1991], Turner v. Grovit [2004] un Gasser [2003] lietas.

50. Smith R. Anti-suit Injunctions and Arbitration Agreements, Knowledge, Allen & Overy (Mar. 5, 2009). Pieejams: <http://www.allenovery.com/publications/eng/Pages/Anti-suit-injunctions-and-arbitration-agreements.aspx> [skatīts 30.07.2014.].

51. Clifford P., Browne O. Lost at Sea or a Storm in a Teacup? Anti-suit Injunctions after West Tankers. International Arbitration Law Review (19), 2009.

52. Snodgrass E., Rawding N. Arbitration in the EU following the revised Brussels I Regulation, Freshfields, Bruckhaus, Deringer (January 2013). Pieejams: http://www.freshfields.com/en/knowledge/Arbitration_in_the_EU_following_the [skatīts 30.07.2014.]. Skat. arī: Clifford P., Browne O. Reform of the Brussels Regulation – Latest Developments and the "Arbitration Exception"". Latham & Watkins (April, 2013).

53.Ņujorkas konvencijas 2. panta trešā daļa.

54. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast), 16 December, 2010, COM (2010) 748 final 29. panta ceturtā daļa.

55. The Committee on Legal Affairs of October 15, 2012 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast) (COM(2010)0748 – C7-0433/2010 – 2010/0383(COD)). § 4 of the Explanatory Statement. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type> [skatīts 30.07.2014.].

56. Ibid.

57. Skat. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1998. gada 19. novembra spriedumu lietā Nr. C-162/97 Criminal proceedings against Gunnar Nilsson, Per Olov Hagelgren and Solweig Arrborn, § 54, un 2005. gada 24. novembra spriedumu lietā Nr C-136/04 Deutsches Milch-Kontor v Hauptzollamt Hamburg-Jonas, § 32.

58. Skat., piemēram: Klimas T., Vaičiukaitė J. The Law of Recitals in European Community Legislation. ILSA Journal of Int'l & Comparative Law [Vol. 15:1].

59. Briseles I bis regulas 12. apsvēruma pirmā daļa.

60. Skat.: The recast Brussels Regulation: reinforcing the arbitration exception. Pieejams <http://incelaw.com/ourknowledge/publications/the-recast-brussels-regulation> [skatīts 30.07.2014.].

61. Briseles I bis regulas 12. apsvēruma otrā daļa.

62. Skat.: Arbitration in the EU following the revised Brussels I Regulation, Freshfields, Bruckhaus, Deringer (January 2013), p. 3. Pieejams: http://www.freshfields.com/en/knowledge/Arbitration_in_the_EU_following_the [skatīts 30.07.2014.].

63. Ippolito A.E., Adler-Nissen M. West Tankers revisited: has the new Brussels I Regulation brought anti-suit injunctions back into the procedural armory? Arbitration, 79(2) 158-170, p. 168.

64. The recast Brussels Regulation: reinforcing the arbitration exception (supra n. 60).

65. Briseles I bis regulas 12. apsvēruma trešā daļa.

66. Recast Brussels I Regulation enhances jurisdiction agreements in the EU, Clifford Chance (22 January 2013), p. 3. Pieejams <http://www.cliffordchance.com/publicationviews/publications/2013/01/>. [skatīts 30.07.2014.]. Skat. arī: Reform of Brussels I – An end to West Tankers and Endesa? Norton Rose Fulbright (December 2012). Pieejams: <http://www.nortonrosefulbright.com/knowledge/publications/73789/reform-of-brussels-i-an> [skatīts 30.07.2014.].

67. Skat. Brisele I bis regulas 45. panta pirmo daļu, kas nosaka, ka "sprieduma atzišana tiek atteikta, ja šāda atzišana ir acīmredzami pretrunā uzrunātās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai (ordre public)".

68. Arbitration in the EU following the revised Brussels I Regulation (supra n. 62), p. 4.

69. Briseles I regulas pārstrādes versijas 12. apsvēruma ceturtā daļa.

70. Peacock N., Wren A. Does the Brussels I regulation forbid recognition of arbitral anti-suit injunctions? Lithuanian Supreme Court refers question to CJEU, Herbert Smith Freehills LLP (20 November 2013). Pieejams: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=4a02c2a3-0c16-4ef2-82b8-2efed4463090> [skatīts 30.07.2014.]. Skat. arī SCC lietu Nr. V (125/2011), kā arī 2013. gada 10. oktobra Lietuvas Augstākās tiesas Civillietu Nr. 3K-7-326/2013. Pieejams: http://globalarbitrationreview.com/cdn/files/gar/articles/2013_10_10_SCL_ruling_EN.pdf [skatīts 30.07.2014.].

ATSAUCE UZ ŽURNĀLU

Krūmiņš T. Šķirējtiesas izņēmums Briseles režīmā. Jurista Vārds, 07.10.2014., Nr. 39 (841), 20.-28.lpp.